

การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา ด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ธนภัทร บัณฑิตมณี¹

(วันที่รับบทความ: 21 กุมภาพันธ์ 2567; วันแก้ไขบทความ: 27 พฤษภาคม 2567; วันตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2567)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ประการแรกเพื่อศึกษาการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา ประการที่สองศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้ในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา และประการที่สามเพื่อประเมินผลสำเร็จในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน จะเป็นรูปแบบที่ใช้เพื่อหันเหคดีจากการตั้งข้อกล่าวหาหรือการฟ้องร้องคดีในระบบยุติธรรมทางอาญาที่เป็นทางการ อาจเรียกได้ว่าเป็นการประชุมคดีเชิงสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหาย (รัฐ) และผู้กระทำความผิด ในขณะที่การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่ายมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและกำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการในแผน รวมถึงการส่งเสริมในเรื่องทักษะอาชีพ การเรียน และการอบรม ซึ่งการกำหนดดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย ทั้งนี้ แผนดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน นอกจากนี้ยังพบว่า หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้ในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา เป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี และต้องสำนึกผิดในการกระทำ โดยคณะกรรมการไกล่เกลี่ยจะร่วมกันจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน สำหรับการประเมินผลสำเร็จการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูครั้งนี้ พบว่า มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการดำเนินการ 3) ผลผลิตจากการดำเนินการ และ 4) ผลลัพธ์จากการดำเนินการ ซึ่งการประเมินผลดังกล่าว จะเป็นการทบทวนและช่วยเสริมให้แผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา และเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคม ชุมชนของตนได้อย่างเป็นปกติสุข และไม่กลับมากระทำผิดซ้ำอีก

คำสำคัญ: แผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ

¹ รองศาสตราจารย์, คณบดีโรงเรียนกฎหมายและการเมือง, มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, E-mail: md_2517@hotmail.com

The Preparation of a Remedial Plan for Rehabilitation of Children and Youths Who Have Committed Recidivism in Criminal Cases through the Mediation Process

Thanapat Patchim¹

(Received: February 21, 2024; Revised: May 27, 2024; Accepted: June 30, 2024)

Abstract

The research on rehabilitation plan implementation for recidivism among juvenile offenders using dispute mediation processes included 3 purposes: 1. to study rehabilitation plan implementation for recidivism among juvenile offenders 2. to study principles and procedures of mediation processes used in rehabilitation plan implementation for recidivism among juvenile offenders and 3. to assess the success of rehabilitation plan implementation for recidivism among juvenile offenders using dispute mediation processes. This research was qualitative research using an in-depth interview and focus group.

The results revealed that restorative justice in the form of family and community meetings is an important mechanism leading to the successful rehabilitation plan implementation for recidivism among juvenile offenders using dispute mediation processes. Mostly, family and community meetings were used for diverting cases from allegations or prosecution in the formal criminal justice system which could be called restorative conferences between the victim (the state) and offender. At the same time, rehabilitation plan implementation for juvenile offenders was to allow participants to provide opinions and set conditions or measures in the plan and to promote vocational skills, education, and training. These should be consistent with problems or factors related to offenses of individual juvenile offenders. In addition, the aforementioned plan requires consent from victims and juveniles. Moreover, principles and procedures of dispute mediation were used in rehabilitation plan implementation for recidivism among juvenile offenders in which juveniles were accused of committing criminal offenses with a high rate of penalty, namely imprisonment not exceeding 5 years and being remorseful for their acts. The mediation committees shall cooperate in rehabilitation plan implementation in the form of family and community meetings. For the assessment of the success of this rehabilitation plan implementation, there were 4 elements: 1) input factors 2) procedures of implementation 3) outputs of implementation, and 4) results of implementation. This assessment was to review and enhance the efficiency of the rehabilitation plan for recidivism among juvenile offenders, and to allow those juveniles to reenter society and community normally and not reoffend.

Keywords: Rehabilitation Plan, Dispute Mediation, Recidivism Among Juvenile Offenders

¹ Associate Professor, School of Laws and politics, Suandusit Universit, E-mail: md_2517@hotmail.com

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นกระบวนการสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งการนำหลักในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูมาใช้ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนนั้น พระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มีเจตนารมณ์ ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนผู้กระทำความผิด เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสกลับคืนสู่สังคม ซึ่งในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี สำหรับเด็กและเยาวชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนควบคู่ไปกับการรักษาความสงบเรียบร้อย ในสังคม โดยต้องปฏิบัติต่อเด็กและ เยาวชน ที่กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และคำนึงถึง มนุษยธรรม (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules)) และเป็นการส่งเสริม ให้เด็กและเยาวชนมีพัฒนาการที่ดี เพื่อช่วยแก้ไขพฤติกรรม ให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมและส่งเสริมให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนไม่รู้สึก ถูกกีดกันจากสังคม การดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน ควรกระทำในบรรยากาศของความเข้าใจกัน โดยอาจออนุญาตให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกอย่างอิสระ (Convention on the Rights of the Child, article 14) หลักการหนึ่งที่เป็นหลักการสำคัญ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน คือ หลักการในการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) โดยใช้แนวทางในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด แทนการดำเนินคดีกับเด็กหรือ เยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบเป็นทางการ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชน ผู้ปกครอง โรงเรียน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน โดยอาจมีการนำกิจกรรมของโรงเรียน หรือชุมชนมารองรับในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน เช่น การควบคุมดูแล การแนะนำผู้กระทำความผิด การบำบัดทั้งทางจิตใจและทางร่างกาย การฟื้นฟูเพื่อให้เด็กหรือเยาวชน สามารถกลับคืนสู่สังคม การทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ทั้งในลักษณะที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ซึ่งขั้นตอนในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูจะมีลักษณะ ที่เป็นการส่งเสริมโอกาสการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิด ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กและ เยาวชนเหล่านี้สามารถกลับไปใช้ชีวิตและเป็นคนดีของสังคมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้ในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำในคดีอาญา
3. เพื่อประเมินผลสำเร็จในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ ในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชน ซึ่งได้กระทำการอันใดที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น จะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตามขั้นตอนของศาลเยาวชนและครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะได้รับการคุ้มครองโดยวิธีการที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ คือ การมีกฎหมายเข้ามาคุ้มครองสิทธิของเด็ก ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก สิทธิเด็กเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนได้รับการรับรองในรูปแบบต่าง ๆ โดยองค์การ สหประชาชาติมาเป็นเวลานาน นับแต่มีการประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Declaration on the Right of the Child) เมื่อ ปี พ.ศ. 2467 ว่าเด็กเป็นเป้าหมายที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ ต่อมา มีการลงมติรับรองปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) เมื่อปี พ.ศ. 2491 ว่าเด็กมีสิทธิได้รับการดูแลช่วยเหลือและพึงได้รับการคุ้มครองปกป้องเป็นพิเศษ และในปี พ.ศ. 2502 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญา ว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ (U.N. Declaration on the Right of the Child) ระบุว่า เด็กย่อมมีสิทธิที่จะมีชื่อและได้สัญชาติจากการเกิด (พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์, 2557: 27 - 28) ดังนั้น เด็กและเยาวชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชนทั่วไป เด็กหรือเยาวชนที่ด้อยโอกาสย่อมได้รับความคุ้มครอง โดยสิทธิของเด็กและเยาวชนถือเป็นสิทธิประเภทหนึ่งในกลุ่มสิทธิมนุษยชนที่ต้องมีการปกป้องคุ้มครองมากกว่าบุคคลทั่วไป เนื่องจากความสามารถ สภาวะร่างกายและสติปัญญาที่มีความไม่เท่าเทียมกับบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับความคุ้มครองสิทธิเป็นพิเศษ (Dioetrakyl, 2014, p. 11)

กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF: United Nation Children's Fund) ได้ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เพื่อให้มีผลจริงจังก่อตั้งให้การรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับความเห็นชอบมากที่สุดในโลก ทุกประเทศในโลกได้ให้สัตยาบัน ยกเว้นประเทศโซมาเลีย และสหรัฐอเมริกา อนุสัญญาฉบับนี้ระบุรายละเอียดของสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ไว้ว่า ทุกประเทศต้องรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กควรจะได้รับในประเทศของตน อนุสัญญาดังกล่าวมีผลใช้บังคับ ในวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2533 โดยนิยามคำว่า “เด็ก” ในข้อ 1 ว่า เพื่อความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญานี้ เด็ก หมายถึง บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย และมีหลักการที่สำคัญว่า เด็กทุกคนมีสิทธิต่าง ๆ คิดค้นมาแต่กำเนิด และประเทศสมาชิกของอนุสัญญาต้องดำเนินการให้การปกป้องส่งเสริมการใช้สิทธิของเด็กอย่างเต็มที่ และอย่างน้อย ต้องเป็นไปตามมาตรฐานของอนุสัญญา ซึ่งได้รับการยอมรับทั่วโลกว่าข้อกำหนดต่าง ๆ ในอนุสัญญาเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการดูแลคุ้มครองเด็ก

ประเทศไทยได้ให้การรับรองอนุสัญญาฉบับนี้ เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 อนุสัญญาฉบับนี้มีอยู่ 54 มาตรา สาระสำคัญมุ่งคุ้มครองเด็ก 4 ประการ คือ ประการแรก สิทธิในการอยู่รอด ได้รับการดูแล สุขภาพขั้นพื้นฐาน มีสันติภาพและความปลอดภัย ประการที่สอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา มีครอบครัว ที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่ดีและภาวะโภชนาการที่เหมาะสม ประการที่สาม สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง ให้ออกพ้นจากการทำร้าย การล่วงละเมิด การละเลย การนำไปขาย การใช้แรงงานเด็กและการแสวงหา ประโยชน์โดยไม่ชอบในรูปแบบอื่น ๆ และประการที่สี่ สิทธิในการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แสดงออก การมีผู้รับฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง

2. แนวคิดการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนมีหลักเกณฑ์ใหม่ในเรื่องการนำมาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดี มาตรการพิเศษ แทนการดำเนิน คดีอาญา และมาตรการพิเศษแทนคำพิพากษา โดยให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานอัยการ และ ผู้พิพากษาสามารถเบี่ยงคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดออกจากการดำเนินคดีอาญาในศาลปกติ เพิ่มบทบาทให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีเครื่องมือทางกฎหมายในการบำบัด แก้ไข และฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด ในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น บทบัญญัติในเรื่องนี้ทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดได้รับการดูแล การให้คำปรึกษา และการแก้ไขให้ตรงจุด ทำให้เด็กและเยาวชนไม่มีประวัติติดตัว สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมและใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง กล่าวคือ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

1) มาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณา คดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณา คดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553

2) มาตรการพิเศษก่อนฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณา คดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 เป็นกระบวนการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้อง คดี โดยมีหลักการในการเบี่ยงคดีที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากระบวนการยุติธรรมตั้งแต่แรก โดยให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้พิจารณาตั้งแต่เริ่มต้นว่า การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนใด ไม่ควรฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว แล้วทำเรื่องเสนอพนักงานอัยการ เพื่อยกฟ้องและรายงาน ให้ศาลทราบ

3) มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 การพิจารณาว่ากรณีใดจะใช้หลักเกณฑ์ตามมาตรานี้ ได้หรือไม่ มีข้อพิจารณา ดังนี้

- (1) เมื่อมีการฟ้องคดีแล้ว ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาการกระทำความผิดที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด กฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไว้ไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าคดีนั้นจะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม
- (2) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ
- (3) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิด โดยเด็กหรือเยาวชนตระหนักว่า การกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น รู้สึกเสียใจในการกระทำ พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตนเอง
- (4) ผู้เสียหายยินยอมและใจทักไม่ว่า
- (5) พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร
- (6) ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้
- (7) ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร
- (8) การนำวิธีจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชน และต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ศาลมีอำนาจในการมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรและจัดให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กร ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาล เพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง

3. แนวคิดเบื้องต้นของการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเด็กและเยาวชน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทวิธีการหนึ่งที่ทำให้ข้อพิพาทสามารถระงับไปได้ด้วยความสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม การนำ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปใช้อย่างแพร่หลาย จะมีส่วนช่วยทำให้ลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน สังคม สามารถแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข สอดคล้องกับปรัชญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 7 ที่กำหนดว่า “ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ ดังนั้น การอำนวยความสะดวกแก่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด กรณีที่ร้ายแรงก็ต้องได้ดำเนินการแก้ไขตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในกฎหมายโดยผ่านกระบวนการยุติธรรม แต่สำหรับกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงนั้น ต้องใช้วิธีการแก้ไขแบบประนีประนอมด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย เพราะวิธีนี้ นอกจากจะทำให้เด็กและเยาวชนรู้ได้ถึงการกระทำของตนที่เป็นอันตรายต่อสังคม รู้ได้ถึงผลเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว เด็กและเยาวชนจะยอมเปลี่ยนแปลงการประพฤติของตนและสามารถกลับคืนเข้าสู่ชุมชน และสังคมปราศจากการแปลกแยก ซึ่งมีความแตกต่างจากศาลตัดสิน ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาเด็กและเยาวชนในคดีอาญา จึงเป็นรูปแบบ ขั้นตอนและวิธีการที่สอดคล้องกับกฎหมาย

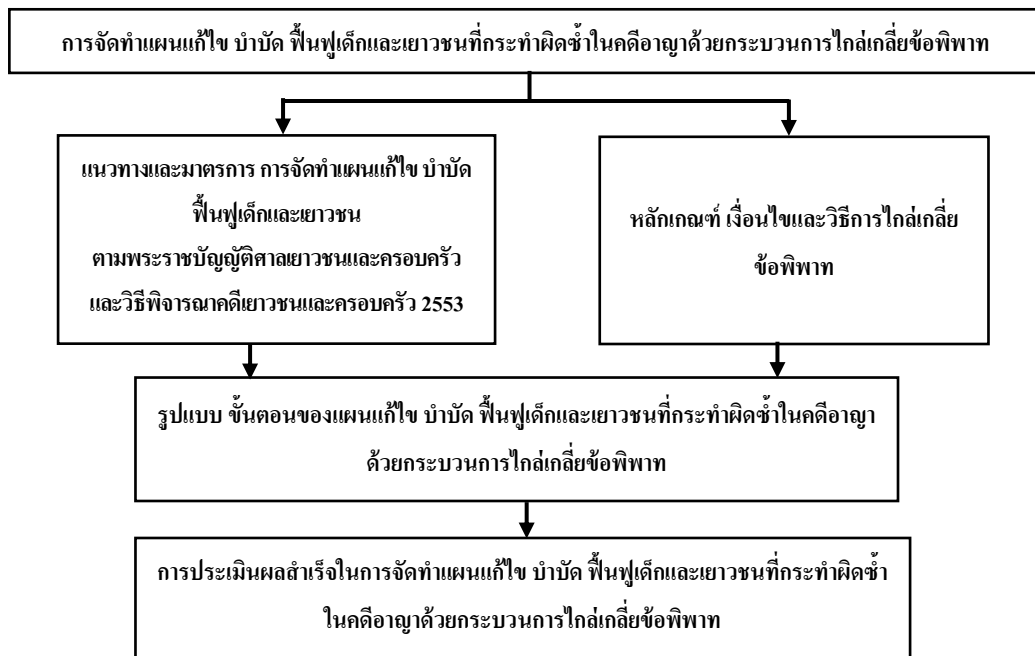
และมาตรการแทนการดำเนินคดีอาญา แม้ว่าเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้น จะกระทำความผิดซ้ำก็ตาม แต่กระนั้นก็ตามกฎหมายว่าด้วยเด็กและเยาวชนก็มุ่งหมายในการคุ้มครอง เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้นอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญาแม้จะเป็นเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด จึงมุ่งเน้นที่จะแก้ไขพฤติกรรมให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดซ้ำกลับตนเป็นคนดีของสังคม โดยผ่านกลไกการจัดการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำในคดีอาญา

4. การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการจัดการความขัดแย้งทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาผสมผสานกับแนวคิดและหลักการไต่ถามข้อพิพาท โดยนำมาใช้เป็นมาตรการเสริมกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนโดยการใช้วิธีประชุมกลุ่มเยาวชน Tontheerawong (2007, p. 28) ซึ่งเป็นแนวคิดในการดำเนินการที่จะทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดได้รับการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ กระบวนการที่ให้โอกาสเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดได้กลับตัว แก้ไขความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิด หรือแสดงออกซึ่งความรู้สึกรับผิดชอบอย่างจริงจัง และให้ความสำคัญต่อความรู้สึกและความเสียหายของผู้เสียหายให้โอกาส ทั้งเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไข ฟื้นฟูและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสีย เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง เพื่อนของทั้งสองฝ่าย รวมถึงชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของจำเลย ได้เข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนอนาคตเพื่อแก้ไข ฟื้นฟูจำเลย

จากแนวคิดและวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ผสมผสานกับรูปแบบของการประชุมกลุ่มเยาวชนและการไต่ถามข้อพิพาทเพื่อฟื้นฟูสัมพันธภาพและเยียวยาความรู้สึกความสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวได้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มเยาวชนและร่วมวางแผนในการแก้ไขเด็กและเยาวชน หรือการเยียวยาความเสียหายทำให้เป็นการฟื้นฟูสัมพันธภาพระหว่างเด็ก ชุมชน สังคม และทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา เกิดความพอใจในผลของการร่วมวางแผนแก้ไขเด็กและเยาวชน และการร่วมกันหามาตรการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดรวมทั้งเป็นการบรรเทาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อนำมาพัฒนาเป็นมาตรการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน อันเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน (Lertsatwattana, 2017, p. 29)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ ได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน ที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มานำเสนอ ประกอบกับการสืบค้นงานวิจัย หนังสือ ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องมาศึกษาและทบทวนวรรณกรรม โดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตเชิงเนื้อหา ได้แก่ สาเหตุการกระทำผิดซ้ำในคดีอาญาของเด็กและเยาวชน, มาตรการทางกฎหมาย กระบวนการ ขั้นตอน การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู, ข้อจำกัดการเข้าสู่แผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู, กฎหมาย และหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาปรับใช้ในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู, และการประเมินผลสำเร็จในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการพัฒนาหลักสูตรและการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของเด็กและเยาวชน

ขอบเขตด้านระยะเวลา คือ 18 กรกฎาคม 2567 ถึง 17 พฤษภาคม 2568 (10 เดือน)

ปีที่ 19 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2567

วิธีการดำเนินการวิจัย

การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยศึกษา รวบรวมข้อมูลจากหลักกฎหมายสากลที่เกี่ยวข้อง อนุสัญญา ข้อตกลงระหว่างประเทศ หลักเกณฑ์ และกระบวนการต่าง ๆ เกี่ยวกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของกฎหมายต่างประเทศ และหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทย ที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะประเด็นการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน

2. ศึกษาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและแนวทางการประยุกต์ใช้ในกระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ โดยการจำแนกสาเหตุและประเภทคดีในทางอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำ

3. ศึกษากระบวนการ ขั้นตอน การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องของแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ โดยพิจารณาคดี อัตราโทษจำคุก พฤติการณ์ของคดีไม่ร้ายแรงเกินสมควร และความยินยอมของผู้เสียหาย

4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับคดีอาญาของเด็กและเยาวชน (ไม่น้อยกว่า 3 ปี) ดังนี้

4.1 พนักงานสอบสวน (นครบาล 1-9) โดยเลือกเฉพาะเจาะจงสถานีตำรวจนครบาลที่มีสถิติการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำเป็นจำนวนมาก สถานีตำรวจนครบาลละ 1 คน (สน.ทองหล่อ สน.มักกะสัน สน.ลาดพร้าว สน.พระโขนง และ สน.บางขุนเทียน) รวม 5 คน

4.2 ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนบ้านกาญจนา จำนวน 1 คน และผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสิรินธร จำนวน 1 คน รวม 2 คน

4.3 สหวิชาชีพ/นักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 3 คน

4.4 ผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการด้านการบริหารงานยุติธรรม จำนวน 3 คน

4.5 เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา (ไม่น้อยกว่า 3 ปี) จำนวน 5 คน

5. นำข้อมูลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา และประมวลสรุปผล เพื่อจัดทำเนื้อหาของการวิจัยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา

การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายให้ผู้กระทำผิดสามารถหวนกลับคืนสู่สังคมของตนเองได้อย่างเป็นปกติสุขอีกครั้งหนึ่ง โดยหลักในการปฏิบัติที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) การหลีกเลี่ยงการลงโทษที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวหรือลดทอนคุณค่าในตัวของผู้กระทำผิด 2) การใช้วิธีการอื่นแทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น 3) การลงโทษต้องเหมาะสมกับการกระทำผิดเป็นรายบุคคล 4) เมื่อผู้กระทำผิดได้แก้ไข พื้นฟูพฤติกรรมดีแล้วให้หยุดการลงโทษ และ 5) ให้มีการปรับปรุงการลงโทษระหว่างที่มีการคุมขัง

2. หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้ในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา

หลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ การสำนึกผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งเด็กและเยาวชนต้องมีความตั้งใจที่จะแก้ไขตนเอง โดยวิธีการดำเนินกระบวนการด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อเปิดโอกาสให้ครอบครัว และชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไข บำบัด พื้นฟู ตลอดจนการพัฒนาทางด้านจิตใจ สังคม สติปัญญาและการเรียนรู้ไปสู่ความสำคัญในการกระทำของตน สำหรับการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาแล้วด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควรเริ่มเข้าสู่กระบวนการจากการนำเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหว่ากระทำผิด มาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู จากนั้นจึงดำเนินการคัดกรองเด็กหรือเยาวชนออกเป็นกลุ่ม ๆ เช่น กลุ่มทดลองเสพ กลุ่มผู้ติด กลุ่มผู้จำหน่าย แล้วเข้าสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด พื้นฟู โดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานในระดับท้องถิ่นและชุมชน

3. การประเมินผลสำเร็จในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การประเมินผลสำเร็จการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาแล้วด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ การประเมินผลสำเร็จการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาแล้วด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีข้อพิจารณาเริ่มตั้งแต่ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการดำเนินการ 3) ผลผลิตจากการดำเนินการ และ 4) ผลลัพธ์จากการดำเนินการ ซึ่งจะสามารถช่วยป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนที่เคยก้าวพลาดหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำและเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมชุมชนของตนได้อย่างเป็นปกติสุข

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา พบว่า มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินการต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดีอาญาและการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดีอาญาของประเทศไทยมีหลักการสำคัญที่มองว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้นเป็น “ผู้ก้าวพลาด หรือ หลงผิด” และเป็น “ผู้ป่วย” ที่ต้องได้รับการบำบัดรักษาและแก้ไข ฟื้นฟู เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีและหวนกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นคง และเป็นปกติสุข ด้วยเหตุนี้ จึงนำมาสู่การกำหนดแนวทางการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา ผ่านกลไกทางกฎหมายและการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่สอดคล้องกับ หลักการดังกล่าว

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของไทยมีกลไกทางกฎหมายที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ ประกอบด้วย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟู และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้การดำเนินการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเกิดสัมฤทธิ์ผลขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนฐานของการสร้างความเข้มแข็งและคุณค่าในตัว ให้แก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมของตนได้อย่างมั่นคงและเป็นปกติสุข และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกในอนาคต

ในส่วนต่อไปนี้จะเป็นการอภิปรายผลการศึกษาดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา กรณีนี้ จะเป็นการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดีอาญาที่ทำให้เห็นว่าแนวทางการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้น มุ่งให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นสามารถกลับคืนสู่สังคมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนนั้น มีปัจจัยด้านความผูกพัน ด้านข้อผูกมัด ด้านความเชื่อ ด้านกฎหมายและนโยบายด้านกระบวนการด้านการปฏิบัติงานที่มีอิทธิพลในการปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนมาตรา 86 ตามความคิดเห็นของเด็กหรือเยาวชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู อาจเป็นเพราะ

เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในคดีเล็กน้อยและสามารถจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 โดยเด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำความผิดของตนเองและมีความผูกพันทางสังคมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงมีหน้าที่ในการสนับสนุน ส่งเสริม กระตุ้นไม่ให้ความผูกพันทางสังคมเดิมของเด็กและเยาวชนถูกทำลายลงไป ประกอบกับปัจจัยภายนอกเปิดโอกาส เอื้อประโยชน์ ให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้มีจุดยืนในสังคม เพื่อไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ ลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาล ลดความแออัดของสถานพินิจหรือศูนย์ฝึกฯ ในทำนองเดียวกัน การนำกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชั้นก่อนฟ้องคดี อันจะทำให้ปริมาณคดี ที่จะเข้าสู่ศาลนั้นลดน้อยลง ประกอบกับการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้เหมาะสมเป็นรายบุคคล เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้แก้ไข ปรับเปลี่ยนตนเอง ให้โอกาสโดยไม่ต้องฟ้องคดี ซึ่ง ชัชวาล สงวนพันธุ์ (2560) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การกำหนดเงื่อนไขในการเข้าสู่กระบวนการตาม มาตรา 86 โดยปราศจากการพิสูจน์ความผิดของเด็กหรือเยาวชน อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของเด็ก หรือเยาวชนนั่นเอง

2. สำหรับหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้ในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำในคดีอาญา พบว่า มีขั้นตอนการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและ ชุมชนมาใช้ในการบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยวิธีการประชุม กลุ่มครอบครัวที่ถูกนำมาใช้นั้น มี 2 ขั้นตอน คือ 1) ในชั้นก่อนฟ้องคดีอาญา และ 2) ภายหลังจากที่มีการฟ้องคดีอาญาต่อศาลคดีเด็ก เยาวชน และครอบครัวดังกล่าว ในส่วนข้อพิจารณาต่อมา คือ บุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัว ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตามระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่า ด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พ.ศ. 2554 และการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดให้บุคคลต่อไปนี้ที่มีสิทธิเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว ได้แก่ 1) เด็กหรือเยาวชน 2) บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือ บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย 3) ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน 4) บุคคลที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิด อาทิ เจ้าหน้าที่ตำรวจ 5) ผู้เสียหายหรือตัวแทนของผู้เสียหาย 6) สมาชิกในครอบครัวของผู้เสียหาย 7) ทนายความ 8) นักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชน อยู่ภายใต้การปกครอง หรือการดูแลของอธิบดีกรมสวัสดิการสังคม 9) หัวหน้าสำนักงานของหน่วยงาน บริการสังคม ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความดูแลของหน่วยงานดังกล่าว 10) พนักงานคุมประพฤติ และ 11) บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอและต้องการให้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว

3. การประเมินผลสำเร็จในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำในคดีอาญา ด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การกำกับดูแลและติดตามผลตามข้อตกลงและแผนการแก้ไขฟื้นฟูที่ได้ จากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตามแผนแก้ไข

ฟื้นฟูที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ประกอบด้วย การกำหนดโทษหรือมาตรการที่จะนำมาใช้กับเด็กหรือเยาวชน ระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู การกำหนดจำนวนค่าเสียหาย ระยะเวลาในการชดเชยค่าเสียหาย และบุคคลที่จะได้รับความเสียหาย กำหนดผู้ควบคุมดูแลให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พร้อมทั้งกำหนดมาตรการที่จะดำเนินการ ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด อย่างไรก็ดี การติดตามผลตามข้อตกลงและแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ภายหลังการเสร็จสิ้นการประชุมกลุ่มครอบครัว มีจุดประสงค์เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพและความสัมฤทธิ์ผลของกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน และเพื่อให้ทราบว่าแผนที่ได้จากการประชุมได้รับการปฏิบัติตามหรือไม่ เพื่อจะแจ้งให้ผู้เสียหายและศาลเด็กและเยาวชนและครอบครัวทราบต่อไป การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จของการปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และความก้าวหน้าของคดีให้แก่ผู้เสียหายนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นการทำให้กระบวนการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย

ในการประเมินผลสำเร็จการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีข้อพิจารณาเริ่มตั้งแต่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินการ ผลผลิตจากการดำเนินการ และผลลัพธ์จากการดำเนินการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ปัจจัยนำเข้าสู่การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีข้อพิจารณาแยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก เป็นประเด็นเชิงสาเหตุ การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน กรณีการกระทำผิดซ้ำในคดีอาญา กล่าวคือ เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถที่จะบังคับจิตใจของตนเองต่อสิ่งเร้าที่ผิดได้ หลงเชื่อตามสังคมที่มุ่งใจให้ทำในสิ่งที่ผิด นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมก็สัมพันธ์ให้มีโอกาสจะกระทำผิดได้อีกด้วย ในขณะที่การขาดการฝึกอบรมเลี้ยงดูที่ดีในวัยเด็ก กล่าวคือ พ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กที่ขาดการอบรมเลี้ยงดู การดูแลเอาใจใส่ ไม่มีการลงโทษห้ามปรามเมื่อเด็กกระทำผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเหล่านี้ จะทำให้เด็กขาดการควบคุมตนเอง ประเด็นที่สองคือ กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ กลไกการควบคุมทางสังคมนั้นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ในคดีอาญา ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้น เอื้อต่อการกลับตัวกลับใจและให้โอกาสมากกว่าการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทน หากพิจารณาจากโทษของเด็กและเยาวชนนั้น เป็นไปในเชิงการเยียวยาฟื้นฟูและโทษไม่ร้ายแรง ไม่ว่าจะเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี ไม่ต้องรับโทษ หรือเด็กอายุน้อยมีการลดมาตราส่วนของโทษ เป็นต้น

3.2 กระบวนการดำเนินการตามแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา ด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในการประเมินกระบวนการดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดทำแนวทางการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคลที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความจำเป็น เพื่อแก้ไขปัญหและพัฒนาทักษะการปรับตัวและการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน สนับสนุนให้มีความพร้อมที่จะดำรงชีวิตในสังคม และเตรียมความพร้อมในการเข้ารับกิจกรรมแก้ไข บำบัด พื้นฟูที่เหมาะสม เพื่อจะทำให้ผู้ประเมินสามารถทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยของแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ซึ่งหากมีข้อผิดพลาดในส่วนใดก็สามารถปรับปรุงและแก้ไขกระบวนการดำเนินงานในส่วนนี้ให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ และนำไปสู่เป้าหมายการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ผลผลิตจากการดำเนินการตามแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งส่วนนี้จะเป็นการกำกับติดตามให้ปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผน จะต้องทำการกำกับติดตาม เด็กหรือเยาวชนตามที่ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนกำหนด ทั้งนี้ จะต้องไม่เกินระยะเวลา 1 ปี โดยวิธีการกำกับติดตาม โดยวิธี 1) ออกเยี่ยมบ้าน/สถานที่ทำงาน/สถานที่ที่เด็กหรือเยาวชนไปบำเพ็ญประโยชน์ตามแผนที่กำหนด หรืออื่น ๆ ตามความเหมาะสม หรือ 2) ให้มรายงานตัวที่สถานพินิจเพื่อรับคำแนะนำหรือ 3) ติดตามทางโทรศัพท์ โดยเจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามการปฏิบัติตามแผนจะต้องจัดทำรายงานเสนอผลการปฏิบัติของเด็กหรือเยาวชนหรือผู้มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู

3.4 ผลลัพธ์จากการดำเนินการตามแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขและทบทวนกฎหมาย ได้ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการปรับหรือประยุกต์รูปแบบการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางที่ผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและมีความรู้ความเข้าใจในการไกล่เกลี่ย และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จะเป็นประโยชน์ที่จะช่วยแบ่งเบาภาระงานของผู้ประสานแผนและผู้จัดทำแผนแก้ไข บำบัด พื้นฟู ในปัจจุบัน รวมถึงเป็นการลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาล

2. การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญาด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเฉพาะในคดีอาชญากรรม ควรจัดให้มีการส่งตัวเด็กและเยาวชนกระจ่ายไปยังท้องถิ่นหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อทำการแก้ไข ฟื้นฟูพฤติกรรม หรือบำบัดรักษา
3. ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกเป็นระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศกำหนดให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นวิธีการ เงื่อนไข และหลักเกณฑ์ที่ใช้สำหรับการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในคดีอาญา
4. ควรจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเป็นการเฉพาะ หรือพัฒนาส่วนงานขึ้นไว้กับยุติธรรมจังหวัด อำเภอ ตำบล/ชุมชน และท้องถิ่น เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่ประจำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- Dioetrakyl, P. (2014). *Protection of Child and Young Person's Rights in Criminal Prosecution Proceeding: Studying Problems and Impacts Arising in the case Where Child or Young Person Case is Not Transferred as Provided by Section 96 of the Act of Juvenile and Family Courts and Procedures for Juvenile and Family Cases B.E. 2010*. Master's thesis, Dhurakij PunDit University.
- Lartsatwattana, S. (2017). *Process of Treatment and Rehabilitation in the Juvenile and Family Court*. Dissertation report on administration of justice system, Faculty of Law Thammasat University.
- Tontheerawong, P. (2007). *Using the Restorative Justice Process in the Management of Criminal Disputes in the Juvenile and Family Court*. Doctoral's thesis, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage.
- UN. Secretariat. (2014). *United Nations Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice : note / by the Secretariat*. UN. Secretariat. file:///C:/Users/SDU-HP/Downloads/A_C-3_69_L-5-EN.pdf
- United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty. (1990, December 14). *General Assembly resolution 45/113*. Retrieved from https://www.ohchr.org/sites/default/files/res45_113.pdf.
- United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules). (1985, November 29). *General Assembly A/RES/40/33*. Retrieved from <https://www.ohchr.org/sites/default/files/beijingrules.pdf>

Wongpramote, P. (2014). *The Problems of the Juvenile Arrest Inspection in Accordance with the Juvenile and Family Court and Its Procedures Act, B.E. 2553*. Master's thesis, National Institute of Development Administration.
